

Čl. 66

(Náhradní výkon funkcí prezidenta republiky)

Uvolní-li se úřad prezidenta republiky a nový prezident republiky ještě není zvolen nebo nesložil slib, rovněž nemůže-li prezident republiky svůj úřad ze závažných důvodů vykonávat a usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna a Senát, přísluší výkon funkcí podle čl. 63 odst. 1 písm. a) až e) a h) až k) a čl. 63 odst. 2 předsedovi vlády. Předsedovi Poslanecké sněmovny přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky*) výkon funkcí prezidenta republiky podle čl. 62 písm. a) až e) a k) a dále čl. 63 odst. 1 písm. f), jde-li o vyhlášení voleb do Senátu; uvolní-li se úřad prezidenta republiky v době, kdy je Poslanecká sněmovna rozpuštěna, přísluší výkon těchto funkcí předsedovi Senátu, kterému též přísluší v době, kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky, výkon funkce prezidenta republiky podle čl. 63 odst. 1 písm. f), jde-li o vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny.

K čl. 66

1. Prezident republiky disponuje řadou pravomocí, jejichž výkon je nezbytný pro řádné fungování ústavního systému a musí být trvale zajištěn. Za tímto účelem upravuje komentované ustanovení jejich náhradní výkon pro případ, že se tento úřad uvolní nebo že osoba, která ho zastává, jej nebude moci ze závažných důvodů vykonávat. V takovém případě jeho pravomoci přecházejí ve stanoveném rozsahu na předsedu vlády, předsedu Poslanecké sněmovny a předsedu Senátu.

Uvolnění úřadu

2. K uvolnění úřadu prezidenta republiky dochází bez dalšího okamžikem zániku této funkce, jehož důvodem může být a) uplynutí volebního období (čl. 55), b) vzdání se úřadu (čl. 61), c) smrt nebo d) vyhlášení nálezů, kterým Ústavní soud rozhodl, že se prezident republiky dopustil velezrady nebo hrubého porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku (čl. 65 odst. 2). Stejný právní následek lze ale připustit i v případech, že byl e) zvolen poslancem nebo senátorem (čl. 22 odst. 1) nebo f) ztratil volitelnost (čl. 57 odst. 1), tento závěr ovšem vyžaduje podrobnější výklad.

3. Ústava výslovně neupravuje situaci, kdy prezidentu republiky vznikne funkce neslučitelná s výkonem jeho úřadu. S ohledem na jeho postavení hlavy státu se takováto možnost považuje spíše za teoretickou, když navíc v řadě případů (např. u funkce člena vlády, soudce) je její vznik vyloučen již tím, že prezident republiky nemůže do žádné funkce jmenovat sám sebe (Adamus, 2004, s. 269; Filip, 2010, Ústava, s. 815). Přesto však k jejímu vzniku může dojít v důsledku zvolení poslancem

*) Pozn. editorů: V textu čl. 66, jak byl vyhlášen v částce 1 roku 1993 Sbírkou zákonů pod č. 1/1993 Sb., chybí čárka za vedlejší větou „kdy předseda vlády vykonává vymezené funkce prezidenta republiky“. Podle pravidel českého pravopisu sem bez pochyb patří a její uvedení či neuvedení nemá vliv na obsah tohoto ustanovení (v jiných publikacích se jako součást textu někdy objevuje). V tomto komentáři však respektujeme vyhlášené znění a na chybějící čárku upozorňujeme jenom touto poznámkou.

nebo senátorem. Článek 22 odst. 1 sice neumožňuje, aby jedna osoba zastávala úřad prezidenta republiky a zároveň vykonávala mandát člena komory Parlamentu, ani v jednom směru však nezakládá překážku volitelnosti. Pokud by proto prezident republiky byl do jedné z těchto komor zvolen, uplatní se vůči němu právní následky vyplývající z ústavně zakotvené neslučitelnosti funkcí.

4. Podle čl. 22 odst. 2 zaniká mandát poslance nebo senátora dnem, kdy se tento ujal úřadu prezidenta republiky. Bude-li však naopak prezident republiky zvolen poslancem nebo senátorem, pak přichází v úvahu dvě možnosti výkladu tohoto ustanovení. Buď dojde jeho zvolením současně ke vzniku i zániku mandátu poslance nebo senátora, v důsledku čehož dál setrvá ve svém úřadu (srov. Sládeček, 2007, s. 436), nebo tímto okamžikem naopak zanikne jeho dosavadní funkce (srov. Filip, 2010, *Ústava*, s. 815–816). Je zjevné, že prvně uvedený výklad by vedl k popření smyslu jeho kandidatury v parlamentních volbách, neboť navzdory možnosti ucházet se o zvolení by nikdy nemohl být zvolen. Okamžitý zánik mandátu poslance nebo senátora by byl ve své podstatě absurdním následkem zvolení, které by navíc v případě voleb do Senátu vedlo k potřebě bezodkladného vyhlášení doplňujících voleb. Z tohoto důvodu lze za přílehavější považovat analogické použití výkladu, který se v ustálené praxi obou komor Parlamentu aplikuje v případě, že je člen jedné komory zvolen ve volbách do druhé z nich, a který ve svých rozhodnutích jako ústavně konformní stvrdily Nejvyšší správní soud (Vol 32/2006) i Ústavní soud (Pl. ÚS 66/06). Takovéto osobě tak okamžikem zvolení bez dalšího zaniká její původní mandát. Neexistuje přitom žádný důvod, pro který by se tento výklad nemohl vztahovat i na případ zvolení prezidenta republiky poslancem nebo senátorem. Jeho kandidatura ve volbách do Parlamentu by se nakonec vždy opírala o jeho souhlas, což znamená, že při jeho udělení by musel počítat s právními následky, jaké bude mít jeho případné zvolení ve vztahu k trvání jeho původní funkce. Nikoliv náhodou se zde nabízí i analogie s jeho právem vzdát se funkce, při jehož uplatnění není ve smyslu čl. 61 nijak omezen.

5. Úskalím tohoto způsobu zániku funkce prezidenta republiky může být nejistota spojená s otázkou, zda k němu skutečně došlo. Nelze totiž vyloučit, že Nejvyšší správní soud posléze rozhodne v řízení podle § 90 s. ř. s. ve spojení s § 87 zák. o volbách do Parlamentu o neplatnosti voleb nebo neplatnosti hlasování nebo neplatnosti volby kandidáta, což by znamenalo, že prezidentovi republiky mandát poslance nebo senátora nevznikl a nadále vykonává svou původní funkci. Nastat ale může i opačná situace, kdy bude jeho zvolení zjištěno až dodatečně v rámci soudního přezkumu, v důsledku čehož by zase byl zpochybněn výkon jeho pravomocí v období počínajícím (druhým) dnem voleb.

6. Připustit je dále třeba i specifický případ, kdy osoba, která zastává úřad prezidenta republiky, sice nebyla ve volbách do Poslanecké sněmovny zvolena poslancem, podle § 50 zák. o volbách do Parlamentu se však stala náhradníkem. V takovém případě jí může vzniknout mandát poslance kdykoliv v průběhu volebního období Poslanecké sněmovny. Určující v tomto směru bude, zda se funkce prezidenta republiky ujala až po konání voleb do Poslanecké sněmovny, nebo ještě předtím. V prvním

případě by z čl. 22 odst. 2 vyplývaly následky i pro její postavení náhradníka, které by okamžikem, kdy se ujala úřadu prezidenta republiky, zaniklo. Pokud by však prezident neúspěšně kandidoval do Poslanecké sněmovny během svého funkčního období a v jeho průběhu by mu jako zvolenému náhradníkovi následně vznikl mandát poslance, pak by mu trvala jen jeho nová funkce. Zabránit vzniku poslaneckého mandátu by v takovém případě mohlo jen vzdání se postavení náhradníka, které by muselo být učiněno v předstihu. Právní relevanci takovéhoho projevu vůle, i když na ni mohou existovat různé názory, by bylo možné vyvozovat pouze *a maiori ad minus* z práva poslance vzdát se mandátu podle čl. 25 písm. c), které by se přiměřeně uplatnilo i na postavení náhradníka. Jakýkoliv projev vůle následující po vzniku mandátu poslance (vzdání se mandátu, nesložení slibu) by k obnovení funkce prezidenta republiky vést nemohl.

7. O zániku funkce lze patrně uvažovat i v případě, že prezident republiky přestane splňovat podmínky volitelnosti podle čl. 57 odst. 1, k čemuž může dojít v důsledku omezení jeho svéprávnosti (§ 55 a násl. obč. zák.) nebo pozbytí státního občanství České republiky. Uvedený názor není v odborné literatuře obecně akceptován (odlišně např. Pavlíček, 2011, s. 836; Adamus, 2004, s. 268), v jeho prospěch však lze poukázat na obecné pravidlo volebního práva pro veřejné funkce, podle něhož je se ztrátou volitelnosti automaticky spojen i zánik funkce (Filip, 2010, *Ústava*, s. 815). Vychází se přitom z rozumného předpokladu, že pokud zákonodárce (v daném případě dokonce ústavodárce) omezil přístup k veřejné funkci pouze na osoby splňující určité podmínky, pak osoba, která je nesplňuje, nejenže nemůže být do této funkce zvolena nebo jmenována, nýbrž ji nemůže vykonávat ani poté, co tyto podmínky přestala splňovat dodatečně. Předmětný důvod zániku funkce (mandátu) stanoví Ústava výslovně pouze v čl. 25 písm. d) ve vztahu k poslancům a senátorům, v řadě zákonů je však vztažen i na jiné funkce, které Ústava rovněž upravuje (např. ve vztahu k soudcům Ústavního soudu, soudcům obecných soudů nebo prezidentovi a viceprezidentovi Nejvyššího kontrolního úřadu). Jde o doplnění, které nelze považovat za ústavně nekonformní. Smyslem vyčerpávajícího výčtu důvodů zániku mandátu poslance nebo senátora podle čl. 25 je totiž zákaz jejich rozšíření zákonem, které by mohlo vést k nepřipustnému omezení svobodného výkonu tohoto mandátu (čl. 26), nikoliv vyloučení relevance těchto důvodů pro zánik funkce v případě jiných funkcionářů. Za připomenutí v této souvislosti stojí především negativní zkušenost s působením prvorepublikového volebního soudu, který mohl podle § 13 alinea 1 písm. b) zák. č. 125/1920 Sb. z. a n., o volebním soudu, rozhodnout o pozbytí mandátu člena Národního shromáždění, přestal-li být „z důvodů nízkých nebo nečestných příslušníkem strany, z jejíž kandidátní listiny byl zvolen“. Tím samozřejmě není řečeno, že v případě prezidenta republiky může zákon stanovit další důvody zániku funkce, jejich případné vyloučení se však vyvozuje především z ústavního vymezení jeho postavení v ústavním systému, včetně jeho neodpovědnosti z výkonu funkce. Ztráta volitelnosti jako důvod jejího zániku se však v tomto smyslu postavení prezidenta republiky nijak nepřičí. Jde o přirozený důsledek toho, že právo být volen je v jeho případě vázáno na splnění určitých podmínek.

8. Odpověď na otázku, zda se uvedený důvod zániku funkce skutečně uplatní, může dát v budoucnu pouze ústavní praxe. Vyloučit nelze ani výklad, který s ohledem na absenci výslovné úpravy tohoto důvodu v Ústavě podřazuje ztrátu volitelnosti toliko mezi závažné důvody, pro které prezident republiky nemůže vykonávat svůj úřad (Pavlíček, 2011, s. 836). Podpůrně lze v tomto smyslu použít argument, že o zániku funkce prezidenta republiky, která osobě ji vykonávající vznikla na základě přímé volby (předtím volby na společné schůzi komor Parlamentu), nemůže bez výslovného zmocnění rozhodovat soud v občanském soudním řízení. Jeho přesvědčivost však oslabuje to, že podmínka svéprávnosti plyne z obecné právní úpravy a vyjadřuje schopnost člověka právně jednat, jež je nezbytným předpokladem výkonu jakékoliv veřejné funkce. Případné rozhodnutí soudu by navíc muselo být založeno na dostatečném zjištění skutkového stavu, přičemž osoba, o jejíž svéprávnosti by bylo rozhodováno, by se proti němu mohla bránit opravnými prostředky. Existují tedy i dostatečné garance, že předmětná pravomoc nebude zneužita. O tom, že takovouto obavu nesdílel ani ústavodárce, svědčí nakonec skutečnost, že se tento důvod zániku mandátu výslovně předpokládá v případě přímo volených poslanců a senátorů.

9. Se ztrátou volitelnosti jako důvodem zániku funkce prezidenta republiky souvisí i požadavek právní jistoty ohledně toho, zda a kdy tato skutečnost nastala. K omezení svéprávnosti by mohlo dojít pouze na základě rozhodnutí soudu, a to okamžikem nabytí jeho právní moci. O pozbytí státního občanství zase lze uvažovat pouze na základě prohlášení o jeho vzdání se podle § 40 zák. o státním občanství ČR, jehož právní následky by nastaly současně s převzetím dokladu o této skutečnosti.

10. Ačkoliv Ústava v případě prezidenta republiky nestanoví zvláštní prostředek, jakým je řízení o pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora ve smyslu čl. 87 odst. 1 písm. f), tato skutečnost neznamená, že je prezident republiky v těchto případech bez jakékoliv právní ochrany. Prezident republiky může podat ústavní stížnost proti rozhodnutí předsedy Senátu, kterým byla vyhlášena volba prezidenta republiky z důvodu uvolnění tohoto úřadu. Je mimo jakoukoliv pochybnost, že toto rozhodnutí by v případě, že by k zániku funkce nedošlo, zásadním způsobem zasahovalo do jeho práva na přístup k voleným a jiným veřejným funkcím podle čl. 21 odst. 4 Listiny. Otázka zániku funkce by byla v takovémto řízení řešena jako otázka předběžná.

Závažné důvody

11. Kromě případů uvolnění úřadu předvídá komentované ustanovení možnost náhradního výkonu pravomocí i v případě, kdy prezident republiky svůj úřad nemůže ze závažných důvodů vykonávat. Ústava blíže nedefinuje, co se rozumí závažnými důvody, a jejich posouzení svěřuje komorám Parlamentu, které se na nich musí shodně usnést. Současně však stanoví pro jejich uvážení některé meze, jež vyplývají především z účelu komentovaného ustanovení, jímž je zajištění trvalého výkonu pravomocí prezidenta republiky, a tím i řádného fungování ústavního systému. Právě k jeho dosažení musí směřovat i postup obou komor. Pokud by přijetím usnesení,

kteře tyto závažné důvody konstatují, sledovaly účel jiný, byl by dán důvod pro jejich zrušení v řízení před Ústavním soudem podle čl. 87 odst. 1 písm. h).

12. Pojem závažných důvodů, pro které prezident republiky nemůže vykonávat svůj úřad, zahrnuje především skutečnosti, které tento důsledek působí fakticky. Typicky půjde např. o zdravotní důvody (vážná nemoc, operace), které prezidentovi republiky buď neumožňují projevovat vůli vůbec, nebo mu jiným závažným způsobem brání plnit své povinnosti. Může ale jít i o případ, kdy mu bude ve výkonu jeho pravomocí fyzicky bráněno (např. únos, zajetí). Rozhodnutí komor Parlamentu by mělo brát zřetel také na délku trvání určité překážky, nejde však o rozhodující kritérium. Platí totiž, že pokud přijetí určitého rozhodnutí nesnese odkladu (typicky vyhlášení voleb), pak i krátkodobá překážka může opodstatnit postup podle komentovaného ustanovení.

13. Závažné důvody ale mohou mít i jinou než faktickou povahu. Především by je bylo možné spatřovat v případě hrozícího nebo pokračujícího jednání prezidenta republiky, které by podle názoru obou komor Parlamentu mohlo znamenat/znamenalo velezradu nebo hrubé porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku (čl. 65 odst. 2) a jemuž by nebylo možné zamezit jiným způsobem. Jako příklad lze uvést situaci, kdy by prezident zneužíval svůj přístup k utajovaným informacím a tyto pak předával osobám, jejichž činnost směřuje proti ústavnímu zřízení České republiky. V těchto případech by přijetí usnesení mělo být doprovázeno podáním ústavní žaloby a mělo by sloužit jako preventivní opatření do doby, než bude jednání prezidenta republiky posouzeno Ústavním soudem. O závažné důvody by nakonec mohlo jít i v případě důvodných pochybností, zda trvá funkce prezidenta, jež by mohly vzniknout především v důsledku nejasností ohledně jeho zvolení poslancem nebo senátorem (viz výše). Přijetí usnesení podle komentovaného ustanovení, které by po nezbytnou dobu umožňovalo náhradní výkon pravomocí, by v mezidobí zamezilo přijímání rozhodnutí, jež by s ohledem na případné dodatečné zjištění zániku funkce mohla být posléze považována za nicotná.

14. Komory Parlamentu nemohou odůvodnit přijetí usnesení podle komentovaného ustanovení toliko nesouhlasem se způsobem, jakým prezident republiky vykonává své pravomoci, resp. věcnými výhradami k němu. Takovýto výklad by byl nejen v rozporu s účelem náhradního výkonu pravomocí, ale současně by v omezené míře zakládal ústavně-politickou odpovědnost prezidenta republiky vůči Parlamentu, kterou Ústava výslovně vylučuje (čl. 54 odst. 3). Z obdobných důvodů nelze připustit přijetí předmětných usnesení ani za účelem, aby bylo v rámci náhradního výkonu pravomocí přijato určité rozhodnutí, s jehož obsahem se prezident republiky neztožňuje. Výjimku, a to zejména z procesních důvodů, lze nicméně připustit v případě, pokud by s takovýmto postupem sám souhlasil. Tím by se mohl vyhnout přijetí rozhodnutí, proti němuž má sice výhrady, z určitého důvodu mu však nechce nebo nemůže bránit. Jinými slovy, jde o důraznou formu jeho distancování se od něho. Předmětné rozhodnutí by následně vydal jiný k tomu oprávněný orgán, aniž by prezident republiky, jenž jako jediný může podat návrh k Ústavnímu soudu na zrušení

předmětných usnesení obou komor (§ 109 zák. o ÚS), jakkoliv zpochybňoval jeho platnost. To, že nemusí jít pouze o teoretickou možnost, lze ilustrovat na příkladu ústavního vývoje Belgie, kde 4. 4. 1990 parlament podle čl. 12 tehdy platné Ústavy Belgie deklaroval, že král není schopen vládnout z důvodu vážného problému svědomí. Král Baudouin totiž odmítal podepsat zákon rušící sankce za dobrovolné přerušení těhotenství v průběhu jeho prvních čtyř měsíců, který považoval za odporující právu na život. S aplikací předmětné procedury mlčky souhlasil pouze z důvodu, aby zabránil politické a ústavní krizi. Ještě téhož dne tak přešly jeho pravomoci na vládu, přičemž následujícího dne, tedy poté, co byl zákon podepsán, přijal parlament deklaraci, že král je opět schopen vládnout. Je namístě dodat, že uvedený příklad se stal v poměrech ústavního systému, ve kterém má hlava státu výrazně menší prostor pro přijímání samostatných rozhodnutí, a je z něj patrná i naprostá výjimečnost odmítavého postoje krále, odůvodněná ochranou základních hodnot.

15. Předchozí ústavy výslovně uváděly jako důvod náhradního výkonu pravomocí i zaneprázdnění prezidenta, aniž význam této překážky blíže definovaly (čl. 60 Ústavní listiny 1920, § 72 odst. 2 Ústavy 1948). Tento důvod by dnes bylo možné podřadit pod pojem závažných důvodů podle komentovaného ustanovení pouze ve významu existence faktické překážky pro výkon pravomocí. V žádném případě však nemůže jít o zaneprázdněnost z důvodu dobrovolného upřednostnění aktivity nesouvisící s výkonem vlastní funkce. Pouhý požadavek prezidenta na přijetí usnesení podle komentovaného ustanovení z důvodu zaneprázdněnosti by sám o sobě jako závažný důvod podle tohoto ustanovení nemohl obstát (Filip, 2010, *Ústava*, s. 816).

Schvalování usnesení, jejich formální a obsahové náležitosti

16. Náhradní výkon pravomocí z důvodu existence závažných důvodů, které neumožňují prezidentovi republiky vykonávat jeho úřad, předpokládá přijetí usnesení komor Parlamentu, které tuto skutečnost shodně konstatují. Jakékoliv právní účinky se tak odvíjejí až od těchto usnesení, čímž se vytváří právní jistota v otázce, komu aktuálně náleží výkon jednotlivých pravomocí. Předchozí právní úpravy takovouto proceduru postrádaly (srov. např. čl. 60 Ústavní listiny 1920, § 72 odst. 2 Ústavy 1948 a čl. 65 Ústavy 1960; také Sobota, 1934, s. 79).

17. Pro usnášení se komor Parlamentu podle komentovaného ustanovení se uplatní obecné pravidlo, že každá z nich přijímá příslušné usnesení samostatně (obdobně Wagnerová, 2007, s. 524; Filip, 2010, *Ústava*, s. 818; srov. též Sládeček, 2007, s. 480, který však nevyklučuje, aby za tímto účelem byla svolána společná schůze komor). Tomu odpovídá i spojení „usnese-li se na tom Poslanecká sněmovna a Senát“, z něhož lze jazykovým výkladem použitím slova „usnést“ v singuláru dovodit, že se vztahuje ke každé z komor zvlášť (Holländer, 2007, s. 735). Ve prospěch opačného výkladu lze sice poukázat na § 115 odst. 3 zák. o ÚS, jenž použitím pojmu „takového usnesení“ implikuje, že se má jednat o jedno usnesení (Holländer, 2007, s. 735), dikce tohoto ustanovení však není pro závěr o tom, že jde o zvláštní kompetenční normu, dostatečně určitá. Pokud by přitom zákon umožňoval pouze výklad, že se komory usnášejí

v této věci společně jedním usnesením, byl by v této části v rozporu se zásadou autonomního postavení obou komor (čl. 15 odst. 2). Výjimku z této zásady totiž může stanovit jen ústavní zákon, jako je tomu v případě společné schůze komor (čl. 37).

18. Došlo-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny nebo skončilo-li její zasedání uplynutím volebního období (čl. 34), nelze o existenci závažných důvodů, které neumožňují prezidentovi republiky vykonávat jeho úřad, rozhodnout jen na základě usnesení Senátu. Ústava s jejich vznikem po tuto dobu vůbec nepočítá a nijak neřeší ani způsob, jakým by mohl být docílen náhradní výkon jeho pravomocí (srov. Janstová, 2009, s. 157–158). Tomuto závěru nakonec odpovídá i druhá věta komentovaného ustanovení, ze které vyplývá, že zatímco je předseda Poslanecké sněmovny oprávněn vykonávat některé pravomoci prezidenta podle čl. 62 bez ohledu na to, zda byl úřad prezidenta uvolněn, nebo zda došlo pouze k přijetí usnesení podle komentovaného ustanovení, s jejich případným výkonem ze strany předsedy Senátu, který je podmíněn rozpuštěním Poslanecké sněmovny, se počítá pouze v prvním z uvedených případů. Přesto nelze přehlédnout, že skončení zasedání Poslanecké sněmovny nemá vliv na platnost jejího dříve přijatého usnesení podle komentovaného ustanovení (srov. komentář k čl. 34). Dochází-li proto k náhradnímu výkonu funkcí prezidenta republiky na jeho základě, pak tento výkon trvá i poté, co zasedání Poslanecké sněmovny skončilo. K případnému obnovení výkonu pravomocí prezidentem republiky by postačovalo zrušení původního usnesení Senátu.

19. Zákon neupravuje, kdo je oprávněn podat návrh na přijetí usnesení podle komentovaného ustanovení. Zatímco ve své komoře tak nepochybně může učinit každý poslanec nebo senátor, v případě vlády a prezidenta republiky již takovéto oprávnění zřejmé není. Jeho absenci lze vyvozovat s ohledem na nedostatek zákonné právní úpravy (srov. Adamus, 2004, s. 271), na druhé straně by však v podmínkách parlamentní formy vlády takovéto oprávnění mělo vládě náležet bez dalšího (srov. Filip, 2010, *Ústava*, s. 819). Právě ona bude nepochybně disponovat relevantními informacemi týkajícími se prezidenta republiky a bude mít zájem na odstranění překážky, která brání výkonu pravomocí, na nichž sama participuje. Prezidentovi republiky by zase nemělo být upřeno právo iniciovat zrušení usnesení, kterými bylo konstatováno, že mu závažné důvody znemožňují vykonávat jeho úřad. Zda komory Parlamentu takovéto návrhy zařadí na program schůze nebo zda budou vyžadovat jejich osvojení ze strany alespoň jednoho jejich člena, je víceméně otázka případné budoucí praxe. Ústava žádné z těchto řešení apriorně nevylučuje.

20. Usnesení komor Parlamentu musí být obsahově shodná. Vedle konstatování, že prezident republiky nemůže vykonávat svou funkci, z nich musí vyplývat důvody, pro které tomu tak je. Obě komory se přitom musí shodnout na konkrétních důvodech, nikoliv jen na stupni závažnosti jinak rozdílných důvodů (Wagnerová, 2007, s. 528; Filip, 2010, *Ústava*, s. 820). V tomto smyslu je třeba požadavek jejich shody vykládat co nejširším způsobem, neboť v důsledku předmětných usnesení dochází k zásadnímu, byť Ústavou předvídanému, zásahu do postavení prezidenta republiky a rozdělení pravomocí mezi jednotlivé ústavní orgány.

21. Právní účinky usnesení komor Parlamentu nastávají okamžikem přijetí druhého z nich, což vyplývá již z jejich samotného účelu, kterým je zamezit pokračování negativních důsledků jimi deklarovaného stavu. Prezident republiky by měl být, umožňují-li to konkrétní okolnosti, o přijetí těchto usnesení bezprostředně informován, aby se předešlo případnému výkonu pravomocí z jeho strany, k němuž by dále nebyl oprávněn. Otázkou zůstává, zda lze stanovit také pozdější okamžik účinnosti těchto usnesení. Takovýto postup by přirozeně vedl k nejistotě ohledně toho, zda v budoucnu nastanou předvídané závažné důvody, což lze ilustrovat na příkladu plánované operace, na kterou prezident republiky navzdory přijetí usnesení podle komentovaného ustanovení nenastoupí, protože mu v tom bude bránit aktuální politická situace. V takovém případě by tato usnesení musela být okamžitě zrušena. Nedošlo-li by k tomu totiž včas, nastoupily by jejich účinky bez ohledu na to, zda jejich důvod skutečně nastal. Na jejich nezákonnosti by přitom nic nezměnila ani skutečnost, že v době jejich přijetí na ně mohlo být oprávněně hleděno jako na důvodné. Právě předmětná nejistota, zda v budoucnu nastane usneseními předvídaný závažný důvod, představuje významný argument, pro který je třeba považovat stanovení pozdější účinnosti předmětných usnesení za nežádoucí a v zásadě nepřipustné.

22. V dosavadní ústavní praxi k přijetí usnesení podle komentovaného ustanovení nedošlo.

Rozsah náhradního výkonu pravomocí

23. Rozsah, v jakém jsou pravomoci prezidenta republiky vykonávány jinými orgány, je přesně vymezen komentovaným ustanovením. Zásadně platí, že dojde-li k uvolnění jeho úřadu nebo přijmou-li komory usnesení, podle kterého prezident nemůže ze závažných důvodů vykonávat svůj úřad, vykonává předseda vlády pravomoci prezidenta podle čl. 63 odst. 1 a 2, tedy pravomoci, jejichž výkon formou rozhodnutí jinak vyžaduje k platnosti jeho spolupodpis. Výjimku představují pouze pravomoc jmenovat a povyšovat generály podle čl. 63 odst. 1 písm. g), kterou v tomto období nelze vůbec vykonávat, a pravomoc vyhlašovat volby do Poslanecké sněmovny a Senátu podle čl. 63 odst. 1 písm. f), která je po tuto dobu rozdělena mezi předsedy obou komor. Pravomoci prezidenta republiky podle čl. 62 jsou s výjimkou těch, jež jsou uvedeny v písmenech f) až j) [tj. jmenování předsedy a místopředsedů Nejvyššího soudu, právo odpouštět a zmírňovat tresty uložené soudem a zahlazovat odsouzení, podepisování zákonů, právo vrátit zákon, jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu], vykonávány předsedou Poslanecké sněmovny.

24. Původní znění komentovaného ustanovení v důsledku redakčního pochybení při přípravě Ústavy (Filip, 2010, *Ústava*, s. 821–822) neumožňovalo náhradní výkon pravomoci vyhlašovat volby do Poslanecké sněmovny a Senátu [čl. 63 odst. 1 písm. f)], s čímž bylo spojeno riziko, že odstoupení, smrt nebo nemoc prezidenta republiky znemožní včasné vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny. Pokud by navíc v tomto období skončilo její zasedání, vzniklý stav by nemohl být řešen žádným

Ústavou předvídaným způsobem. Bez Poslanecké sněmovny by totiž nebylo možné ani zvolit nového prezidenta, ani přijmout ústavní zákon, který by vyhlášení voleb upravil jinak. Uvedený nedostatek byl v odborné literatuře dlouhodobě předmětem kritiky a reagovalo na něj několik návrhů změny Ústavy (srov. PS 1998–2002 tisky 359 a 1134, PS 2002–2006 tisk 349 a PS 2006–2010 tisk 332). K jeho odstranění došlo až ústavním zákonem č. 319/2009 Sb., který tuto pravomoc zařadil mezi ty, které po dobu náhradního výkonu přecházejí na předsedu vlády. Další novelizací provedenou ústavním zákonem č. 71/2012 Sb. byl náhradní výkon této pravomoci svěřen předsedovi Poslanecké sněmovny, pokud jde o volby do Senátu, a předsedovi Senátu, pokud jde o volby do Poslanecké sněmovny.

25. Uvolní-li se úřad prezidenta republiky v době, kdy je rozpuštěna Poslanecká sněmovna, vykonává pravomoci prezidenta v rozsahu, v jakém by jinak náležely předsedovi Poslanecké sněmovny [tj. pravomoci podle čl. 62 písm. a) až e) a k) a čl. 63 odst. 1 písm. f), pokud jde o volby do Senátu], předseda Senátu. Tento závěr se uplatní i v případě, kdy k uvolnění tohoto úřadu dojde před rozpuštěním Poslanecké sněmovny. Ve své podstatě jde totiž o tutéž situaci, přičemž výklad, který by činil náhradní výkon pravomocí závislým na pořadí, v jakém nastaly uvedené dvě skutečnosti, by byl s ohledem na účel komentovaného ustanovení zjevně nerozumným. Nedostatek ústavní úpravy lze spatřovat v tom, že neřeší výkon uvedených pravomocí předsedou Senátu za situace, kdy podle usnesení komor Parlamentu trvají závažné důvody, pro které prezident republiky nemůže vykonávat svůj úřad, a zároveň je rozpuštěna Poslanecká sněmovna. Ústavodárce patrně nepředpokládal, že by takováto situace mohla nastat, protože v době, kdy jedna z komor nezasedá, nemohou být přijata ani uvedená usnesení. Pakliže by však Poslanecká sněmovna takovéto usnesení přijala ještě před svým rozpuštěním, jeho platnost by, jak bylo uvedeno výše, nebyla skončením jejího zasedání nijak dotčena. Následné rozpuštění Poslanecké sněmovny by tak při doslovném výkladu komentovaného ustanovení znamenalo, že předmětné pravomoci, které by jinak vykonával její předseda, nebude až do zvolení jeho nástupce vykonávat nikdo. Po dobu dvou až tří měsíců by tak nebylo možné provést např. změny ve složení vlády nebo vyhlásit volby do Senátu.

26. Předseda vlády, předseda Poslanecké sněmovny ani předseda Senátu nevstupují v době náhradního výkonu pravomocí do postavení prezidenta republiky, a tudíž se ve vztahu k nim neuplatní ustanovení upravující podmínky jeho volitelnosti (čl. 57), jeho odpovědnost (čl. 54 odst. 3 a čl. 65) a neslučitelnost funkcí (čl. 22). Při náhradním výkonu pravomocí podle čl. 63 odst. 1 nebo 2 zároveň není platnost rozhodnutí vydaných na jejich základě podmíněna spolupodpisem předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády. Tomu odpovídá i dikce čl. 63 odst. 3, podle něhož vyžaduje spolupodpis pouze „rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavců 1 a 2“, tedy nikoliv i rozhodnutí jiného orgánu, byť učiněné na základě těchto ustanovení. V případě pravomocí, které náhradně vykonává předseda vlády, by jejich kontrasignace neměla význam již z toho důvodu, že by k ní byl oprávněn právě on.

27. Přijetím usnesení podle komentovaného ustanovení je bez ohledu na faktický stav založena překážka, pro kterou prezident republiky nemůže vykonávat své pravomoci. V tomto období tak disponuje pouze právem vzdát se úřadu (čl. 61) a podat návrh na zrušení předmětných usnesení podle čl. 87 odst. 1 písm. h), příp. podat návrh na přijetí usnesení, že pominuly důvody, pro které nemohl vykonávat svůj úřad (viz výše). Pokud by přesto v tomto období vydal rozhodnutí na základě některé z pravomocí, která by mu jinak náležela, postupoval by *ultra vires* a toto rozhodnutí by bylo nicotné (srov. Sládeček, 2001, s. 339).

Řízení o návrhu na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu

28. Svěření pravomoci autoritativně rozhodnout o tom, že prezident republiky nemůže ze závažných důvodů vykonávat svůj úřad, oběma komorám Parlamentu představuje určitou pojistku před zneužitím této kompetence. K přijetí předmětných usnesení se totiž vyžaduje širší shoda, která brání tomu, aby komentované ustanovení mohlo být zneužito v rámci politického boje. Takto vymezenou garancí doplňuje čl. 87 odst. 1 písm. h) o právo prezidenta republiky navrhnout zrušení usnesení komor Parlamentu podle komentovaného ustanovení, kterým se může domoci ochrany svého postavení ve zvláštním řízení před Ústavním soudem (srov. § 109 až 116 zák. o ÚS). Toto řízení v sobě kombinuje jednak prvky kompetenčního sporu mezi prezidentem na straně jedné a předsedou vlády, předsedou Poslanecké sněmovny nebo předsedou Senátu na straně druhé (Wagnerová, 2007, s. 528), jednak prvky řízení o ústavní stížnosti proti uvedeným usnesením komor Parlamentu, kterou by se prezident republiky jinak mohl domáhat ochrany svého základního práva na přístup k voleným funkcím podle čl. 21 odst. 4 Listiny.

29. Rozhodne-li Ústavní soud, že v době přijetí usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu podle komentovaného ustanovení nebyly závažné důvody, pro které by prezident republiky nemohl vykonávat svůj úřad, nebo že v době trvání takového usnesení pominuly, zruší svým nálezem takové usnesení zcela nebo pro odpovídající dobu. V opačném případě návrh zamítne (§ 115 odst. 3 a 4 zák. o ÚS). Závažné důvody, na jejichž základě byla usnesení přijata, musí existovat již v okamžiku jejich přijetí. Nesplnění této podmínky by zakládalo jejich nesoulad s komentovaným ustanovením, a to bez ohledu na to, zda by k jejich vzniku případně nedošlo v průběhu platnosti těchto usnesení. Pokud by však předmětné důvody byly v době přijetí usnesení dány a k jejich zániku by došlo až dodatečně, byť stále v době jejich platnosti, Ústavní soud by je zrušil pouze pro odpovídající dobu.

30. Důsledky zrušení usnesení stanoví § 116 zák. o ÚS tak, že úkony, vykonávané namísto prezidenta republiky předsedou vlády nebo předsedou Poslanecké sněmovny, popř. předsedou Senátu podle komentovaného ustanovení v době, kdy podle zjištění Ústavního soudu nebyly závažné důvody, pro které by prezident republiky nemohl vykonávat svůj úřad, nepozbývají platnosti. Účinky zrušení tedy nastávají zásadně *ex nunc*. Zákonodárce dal přednost právní jistotě před požadavkem ústavnosti, přičemž své rozhodnutí kompenzoval stanovením krátkých lhůt pro řízení,

jakož i možností pozastavit výkon pravomocí podle komentovaného ustanovení předběžným opatřením (Holländer, 2007, s. 742–743). Nedostatek takového vymezení účinků spočívá v tom, že neumožňuje zohlednit případy zneužití tohoto postupu, zejména bude-li jeho účelem přijetí určitého konkrétního rozhodnutí, k němuž může dojít bezprostředně po přijetí těchto usnesení. Právě z tohoto důvodu se lze setkat také s názorem, podle něhož by výraz „v době“ uvedený v § 116 zák. o ÚS měl být vykládán v tom smyslu, že toto ustanovení dopadá jen na situace, kdy závažné důvody existovaly v době přijetí usnesení, ještě před jejich zrušením však zanikly. Naopak v případech, kdy tyto důvody vůbec nebyly dány, by Ústavní soud mohl vyslovit, že účinky nálezu nastaly *ex tunc* (Wagnerová, 2007, s. 532–533).

31. Jestliže by napadená usnesení komor Parlamentu vykazovala takové vady, pro které by je vůbec nebylo možné považovat za usnesení podle komentovaného ustanovení, Ústavní soud by mohl pouze konstatovat jejich neplatnost (nicotnost). V jejich důsledku by totiž nikdy nemohlo dojít k přechodu pravomocí prezidenta republiky na jiné orgány. To platí i pro případ, kdy každá komora přijala předmětné usnesení z jiného důvodu, protože nebyla dána jejich shoda na „závažnosti“ určitého konkrétního důvodu (obdobně Wagnerová, 2007, s. 528).

Zánik náhradního výkonu

32. Náhradní výkon pravomocí prezidenta republiky, jenž vznikl v důsledku uvolnění jeho úřadu, zaniká okamžikem, kdy se zvolený prezident ujme tohoto úřadu složením slibu (čl. 55). Toto časové omezení je vyjádřeno také v komentovaném usnesení, které podmiňuje jeho vznik a trvání tím, že „nový prezident ještě není zvolen nebo nesložil slib“. Spočívá-li však právní základ náhradního výkonu v usneseních komor Parlamentu, pak k jeho zániku dojde a) přijetím usnesení jedné z nich, podle něhož předmětné závažné důvody dál netrvají (případně kterým se zrušuje její původní usnesení, kterým byl konstatován opak), b) uplynutím doby, na kterou byla usnesení přijata, nebo c) nálezem Ústavního soudu, kterým bylo vyhověno návrhu prezidenta republiky na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu podle komentovaného ustanovení. Posledně uvedené důvody lze rozšířit i o uvolnění úřadu prezidenta republiky, kdy sice nezaniká samotný náhradní výkon pravomocí, mění se však jeho důvod.

33. Každá z komor Parlamentu se může kdykoliv usnést na tom, že pominuly závažné důvody, pro které prezident republiky nemůže dál vykonávat svůj úřad (Wagnerová, 2007, s. 525; Adamus, 2004, s. 273–274). Pokud tak přitom učiní alespoň jedna z nich, přestává tím být splněna podmínka podle komentovaného ustanovení, neboť dál již nelze mít za to, že se na existenci předmětných závažných důvodů usnesly obě komory.

34. Trvání náhradního výkonu pravomocí Ústava nijak nelimituje. Je-li jeho důvodem uvolnění úřadu, lze očekávat, že k ujednání se úřadu nově zvoleným prezidentem republiky dojde s přihlédnutím ke lhůtám uvedeným v čl. 56 odst. 8 do tří až čtyř měsíců. V případě existence závažných důvodů, v jejichž důsledku není prezident republiky schopen vykonávat svůj úřad, však může tento stav trvat i déle. Ústava

možnost zániku jeho funkce z tohoto důvodu sice neřeší, v minulosti však byly opakovaně předkládány návrhy jejích změn, podle nichž by takovýto právní následek nastal uplynutím doby šesti měsíců od okamžiku, kdy se komory Parlamentu usnesly podle komentovaného ustanovení (srov. PS 1998–2002 tisk 359, PS 2006–2010 tisk 332, PS 2010–2013 tisk 7).

35. Ústavní listina 1920 ve svém § 61 odst. 1 umožňovala zvolit prezidentu republiky náměstka, který jej po tuto dobu zastupoval a vykonával jeho pravomoci, avšak pouze v případě, že prezident republiky byl déle než šest měsíců zaneprázdněn nebo churav a usnesla-li se na tom vláda za přítomnosti tří čtvrtin svých členů. Tento institut, jenž nebyl nikdy využit, přetrval v ústavním pořádku až do účinnosti Ústavy 1960, která, stejně jako ústavní zákon o čl. federaci, umožňovala pouze náhradní výkon pravomocí vládou. K doplnění této právní úpravy došlo v roce 1975, kdy byl z důvodu, že tehdejší prezident L. Svoboda nemohl od dubna 1974 pro nemoc vykonávat svůj úřad, přijat úst. zák. č. 50/1975 Sb., kterým byl doplněn čl. 64 úst. zák. o čl. federaci. Na jeho základě pak mohlo Federální shromáždění za předpokladu, že dosavadní prezident nemohl vykonávat svůj úřad po dobu více než rok, zvolit jeho nástupce. K zániku funkce dosavadního prezidenta republiky došlo složením slibu jeho nástupce, což sice nebylo stanoveno výslovně, šlo však o zřejmý následek ujmoutí se úřadu novým prezidentem.

Důvodová zpráva

ČNR 1992 tisk 152, k čl. 66: *Toto ustanovení upravuje přenesení některých pravomocí prezidenta republiky na předsedu vlády a předsedu Poslanecké sněmovny. Předsedovi Poslanecké sněmovny náleží pravomoci, které podle jejich povahy nemůže vykonávat předseda vlády. K přenesení působnosti je zapotřebí nejen skutečnost, že prezident republiky nemůže svůj úřad vykonávat ze závažných důvodů, ale též usnesení Poslanecké sněmovny. Toto rozhodnutí Poslanecké sněmovny je podle čl. 85 písm. i) přezkoumatelné Ústavním soudem. Tím je prezident republiky chráněn proti nesprávnému rozhodnutí Poslanecké sněmovny. Ta je rozhodnutím Ústavního soudu vázána.*

PS 2010–2013 tisk 415, k čl. 66: *V rámci čl. 66 dochází, vedle legislativně technické úpravy související s vypuštěním obsoletních ustanovení o vyhlášení referenda o přistoupení České republiky k Evropské unii, i ke změně koncepce přechodu některých pravomocí prezidenta na jiné ústavní činitele v době, kde je úřad prezidenta uvolněn. Tyto změny přitom sledují zájem na racionalizaci této úpravy. Konkrétně se zde navrhuje, aby v případě uvolnění úřadu prezidenta již nebyly volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu vyhlášovány předsedou vlády, ale aby volby do Poslanecké sněmovny v takovém případě vyhlášoval předseda Senátu a volby do Senátu předseda Poslanecké sněmovny. Smyslem je, aby ústavní činitel, na něhož daná pravomoc přechází, nemohl být motivován určitou pravomocí ve vlastním zájmu nerealizovat. Tím Ústava bude dávat efektivnější pojistku proti případným ústavním krizím. V případě přechodu ostatních pravomocí, než je vyhlášení voleb do Poslanecké sněmovny a Senátu, nedochází předloženým návrhem k žádnému věcnému posunu oproti současné právní úpravě.*

Související ustanovení ústavního pořádku

Čl. 15, 22, 25, 55, 57, 59, 61, 62, 63, 65, 87 Ústavy; čl. 21 Listiny.

Související zákony a jiné právní předpisy

Zák. o volbách do Parlamentu; zák. o ÚS; obč. zák.; zák. č. 186/2013 Sb., o státním občanství ČR (zák. o státním občanství České republiky); s. ř. s.

Novelizace

Úst. zák. č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení České republiky k Evropské unii a o změně úst. zák. č. 1/1993 Sb., Ústava ČR (účinnost od 1. 3. 2003; PS 2002–2006 tisk 50/2002); úst. zák. č. 319/2009 Sb., kterým se mění úst. zák. č. 1/1993 Sb., Ústava ČR (účinnost od 14. 9. 2009; PS 2006–2010 tisk 16/2006); úst. zák. č. 71/2012 Sb., kterým se mění úst. zák. č. 1/1993 Sb., Ústava ČR (účinnost částečně od 1. 10. 2012, částečně od 8. 3. 2013; PS 2010–2013 tisk 415/2011).

Nepřijaté návrhy změn

PS 1998–2002 tisky 359/1999, 1134/2001; PS 2002–2006 tisk 349/2003; PS 2006–2010 tisk 332/2007; PS 2010–2013 tisky 7/2010 (též nový čl. 66a), 630/2012, 907/2013; návrhy směřující ke zrušení Senátu: PČR 1993–1996 tisky 29/1993, 602/1993, 989/1994; PS 1996–1998 tisky 3/1996, 15/1996; návrhy směřující k zavedení referenda: PS 1998–2002 tisk 1039/2001; PS 2002–2006 tisk 937/2005; PS 2006–2010 tisk 42/2006; PS 2010–2013 tisky 519/2011, 661/2012.

Judikatura**Ústavní soud**

Usnesení Pl. ÚS 66/06 z 9. 1. 2007.

Nejvyšší správní soud

Usnesení Vol 32/2006 z 26. 6. 2006 (č. 961/2006 Sb. NSS): Skutečnost, že určitý kandidát do Poslanecké sněmovny současně vykonává svůj senátorský mandát, rozhodně takového kandidáta nezabavuje jeho pasivního volebního práva do Poslanecké sněmovny a není ani překážkou k výkonu tohoto práva (tou je pouze zbavení způsobilosti k právním úkonům). ... Ostatně ucházet se o funkce neznamená ještě ve svobodné soutěži politických sil uspět, a proto nelze spravedlivě požadovat na uchazeči o takovou funkci, aby se předem zbavil jiné funkce, již zastává, a která by mohla vyvolat ústavní či zákonný střet. Je třeba respektovat projev politického práva spočívajícího v kandidatuře na volenou funkci poslance a zajistit v případě volebního úspěchu pak jen způsob „odklizení“ případného střetu s funkcí jinou, dříve zastávanou. ... Za použití výkladu logického, konkrétně argumentace *a minori ad maius*, je pak možno dovodit, že pokud lze čl. 22 Ústavy aplikovat na „další funkce, o nichž to stanoví zákon“, tím spíše lze uvedený článek Ústavy aplikovat na neslučitelné funkce, o nichž tak přímo stanoví Ústava v čl. 21. Nejen z těchto důvodů proto lze podle názoru soudu čl. 22 odst. 2 Ústavy aplikovat i na posuzovaný případ. K zániku mandátu není třeba, aby se senátor (poslanec) mandátu výslovně vzdal, neboť zánik mandátu nastává přímo z Ústavy (*ex constitutione*).

Literatura k čl. 54, 55, 57, 59–66

- Adamus, V. K důvodům vzniku a zániku náhradního výkonu funkcí prezidenta republiky. *Správní právo*, 2004, č. 5–6, s. 265–276.
- Adler, F. President republiky. In *Slovník veřejného práva československého. Svazek III*. Brno: Polygrafia, 1934, s. 543–555.
- Bahýřová, L.; Filip, J.; Molek, P.; Suchánek, R.; Vyhnaněk, L. Čl. 62 a 63. In Bahýřová, L.; Filip, J.; Molek, P.; Podhrázký, M.; Suchánek, R.; Šimíček, V.; Vyhnaněk, L. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 709–790.
- Baroš, J. Dělna moci jako nástroj konstitucionalismu. *Jurisprudence*, 2013, č. 7, s. 11–16.
- Bárta, J. Prezident republiky a jeho pravomoci v ústavním systému. *Právnick*, 2007, č. 2, s. 135–151.
- Bartoň, M. Rozhodování prezidenta republiky na návrh a rozhodování s kontrasiagnací – několik poznámek k rozhodnutí NSS ve věci justičních čekatelů. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 217–228.
- Bartuška, J. a kol. *Československé státní právo*. Praha: Orbis, 1953.

- Biehl, H. *Die Gegenzeichnung im parlamentarischen Regierungssystem der Bundesrepublik Deutschland*. Berlin: Duncker & Humblot, 1971.
- Cassese, A. *International Law. Second Edition*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Filip, J. Čl. 65. Čl. 66. In Bahýřová, L.; Filip, J.; Molek, P.; Podhrázský, M.; Suchánek, R.; Šimíček, V.; Vyhnaněk, L. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 793–825.
- Filip, J. Jmenování guvernéra ČNB jako ústavní problém. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2000, č. 4, s. 402–411.
- Filip, J. K některým otázkám parlamentní volby prezidenta republiky. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 60–79.
- Filip, J. K ústavní odpovědnosti v ČR a odpovědnosti hlavy státu zejména za velezradu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2010, č. 1, s. 21–39.
- Filip, J. Obecné poznámky k aktuálnosti změn Ústavy ČR. In Dančák, B.; Šimíček, V. (eds.) *Aktuálnost změn Ústavy ČR*. Brno: Masarykova univerzita, 1999, s. 15–31.
- Filip, J. Prezidentské volby v roce 2003 a počítání času v ústavním právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, č. 1, s. 59–62.
- Fišer, J. Imunita prezidenta republiky. *Parlament*, 1926, s. 41–52.
- Göttinger, V. *Činnost a řízení ozbrojených sil v míru jako předmět zkoumání správní vědy*. Disertační práce. Brno: Masarykova univerzita, 2012.
- Gronský, J. *Dokumenty k ústavnímu vývoji Československa III. (1968–1989)*. Praha: Karolinum, 2000.
- Grote, R. *Das Regierungssystem der V. französischen Republik. Verfassungstheorie und -praxis*. Baden-Baden: Nomos Verlag, 1995.
- Hamilton, A.; Madison, J.; Jay, J. *Listy federalistov*. Bratislava: Kaligram, 2002.
- Hasenkopf, P. Jak to bylo s ratifikací Římského statutu Mezinárodního trestního soudu. *Právní rozhledy*, 2009, č. 20, s. 727–732.
- Herrnritt von, R. *Handbuch des österreichischen Verfassungsrechtes*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1909.
- Herzog, R. Entscheidung und Gegenzeichnung. In *Festschrift für Gebhard Müller. Zum 70. Geburtstag des Präsidenten des Bundesverfassungsgerichts*. Tübingen: J. C. B. Mohr, 1970, s. 117–139.
- Hoetzel, J. K osnově o trestním stíhání prezidenta republiky a členů vlády. In *Pocta k sedmdesátým narozeninám univ. prof. dra Augusta Miřičky*. Praha: Československá společnost pro právo trestní, 1933, s. 139–143.
- Hoetzel, J. President republiky. *Věstník ministerstva vnitra Republiky československé*, 1919, č. 3–4, 7, s. 53–58, 141–142.
- Hoetzel, J. Resignace T. G. Masaryka na presidentský úřad. *Právník*, 1936, č. 2, s. 81–83.
- Holländer, P. § 96–116. In Filip, J.; Holländer, P.; Šimíček, V. *Zákon o Ústavním soudu. Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 734–743.
- Holländer, P. *Základy všeobecné státovědy*. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čenek, 2012.
- Huber, E. R. *Dokumente zur deutschen Verfassungsgeschichte*. Svazek II. Stuttgart, Berlin, Köln, Mainz: Kohlhammer, 1986.
- Hůlka, Š.; Kysela, J. Mezinárodní smlouvy – jejich klasifikace, sjednávání, ratifikace a právní účinky. *Právní rozhledy*, 2005, č. 6, s. 191–200.
- Chemerinsky, E. *Constitutional law: principles and policies*. New York: Aspen Publisher, 2006.
- Chrastilová, B.; Mikeš, P. *Prezident republiky Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád*. Praha: ASPI, 2003.
- Janeček, R. *Odpovědnost prezidenta republiky a vlády*. Brno: Barvič & Novotný, 1922.
- Janstová, K. K postavení prezidenta republiky v ústavním systému ČR – vybrané problémy. In Suchánek, R.; Jirásková, V. a kol. *Ústava České republiky v praxi. 15 let platnosti základního zákona*. Praha: Leges, 2009, s. 150–184.
- Joachim, V. K otázce trestní odpovědnosti hlavy státu. *Parlament*, 1922, s. 377–379.
- Kantoříková, J. K otázce prezidentských milostí. *Právní fórum*, 2004, č. 1, s. 27–33.

- Klokočka, V. Cesty české ústavnosti. In Kokeš, M.; Pospíšil, I. (ed.) In *Dubio pro libertate. Úvahy nad ústavními hodnotami a právem. Pocta Elišce Wagnerové u příležitosti životního jubilea*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 15–21.
- Klokočka, V. Ústava a Klausův sklon vládnout. *Právo*, 27. dubna 2006.
- Koja, F. *Allgemeine Staatslehre*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1993.
- Koudelka, Z. Postavení prezidenta. *Právní rádce*, 1999, č. 1, s. 5–8.
- Koudelka, Z. *Prezident republiky*. Praha: Leges, 2011.
- Krejčí, J. O zodpovědnosti a nezodpovědnosti hlavy republikánského státu. *Parlament*, 1921, s. 92–93.
- Krejčí, J. Podléhají právní akty prezidenta republiky kontrole nejvyššího správního soudu? In *Pocta k šestdesiatim narodeninám dr. Karla Laštovky*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského, 1936, s. 221–232.
- Krejčí, J. Právní odpovědnost hlavy státu a její francouzský vzor. *Parlament*, 1922, s. 279–283.
- Kubát, M. Přímá volba prezidenta v České republice? In Kysela, J. (ed.) *Deset let Ústavy České republiky – východiska, stav, perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 299–315.
- Kudrna, J. Odpovědnost za akty prezidenta republiky. *Správní právo*, 2013, č. 7–8, s. 386–405.
- Kysela, J.; Odehnalová, J.; Šťastný, V. Čl. 62. In Klíma, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 462–482.
- Kysela, J.; Ondřejek, P.; Ondřejková, J. Proces vnitrostátního projednávání mezinárodních smluv v ČR. 1.–2. část. Historický a komparativní kontext. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2010, č. 2 a 3, s. 100–110, 224–238.
- Kysela, J. Čl. 63 odst. 1 písm. b). In Klíma, K. a kol. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 485–489.
- Kysela, J. *Právo na odpor a občanskou neposlušnost*. 2. vyd. Brno: Doplněk, 2006.
- Kysela, J. Přímá volba prezidenta jako symptom krize legitimacy ústavního systému? In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 42–59.
- Laštovka, K. Poznámky k návrhu zákona o trestním stíhání prezidenta republiky a členů vlády dle § 34, 67 a 79 ústavní listiny. *Právní obzor*, 1926, s. 230–233, 264–268.
- Malenovský, J. Kulečník namísto štafetového běhu v ratifikačních řízeních o integračních smlouvách v ČR. *Právní rozhledy*, 2009, č. 4, s. 115–124.
- Malenovský, R. Je prezident republiky při jmenování předsedy a místopředsedy Nejvyššího soudu skutečně omezen výhradně na soudce Nejvyššího soudu? *Právní rozhledy*, 2008, č. 7, s. 245–254.
- Malenovský, R. K problematice soudní kontroly aktů prezidenta republiky. *Právník*, 2010, č. 1, s. 1–36.
- Malenovský, R. Může prezident republiky odmítnout (odložit) ratifikaci mezinárodní smlouvy? *Právní rozhledy*, 2009, č. 22, s. 812–821.
- Marečková, L. *Milosti. Ohnisko lidství v trestním právu*. Praha: Academia, 2007.
- Matoušek, L. Nad některými rozhodnutími soudní moci ve věci jmenování soudců prezidentem republiky. *Správní právo*, 2008, č. 1, s. 41–59.
- Maurer, H. Die Gegenzeichnung nach dem Grundgesetz. In *Einigkeit und Recht und Freiheit. Festschrift für Karl Carstens zum 70. Geburtstag am 14. 12. 1984*. Köln: Carl Heymans Verlag, 1984, s. 701–719.
- Maurer, H. Hat der Bundespräsident ein politisches Mitspracherecht? *Die öffentliche Verwaltung*, 1966, č. 19–20, s. 665–675.
- Maurer, H. *Staatsrecht I., Grundlagen. Verfassungsorgane. Staatsfunktionen*. 4. vyd. München: C. H. Beck, 2005.
- Melichar, E. Geschichte und Funktion der Gegenzeichnung, insbesondere in der österreichischen Verfassungsentwicklung. In *Festschrift Hans Lentze*. Innsbrück-München: Universitätsverlag Wagner, 1969.

- Mikule, V. Čl. 49. In Sládeček, V.; Mikule, V.; Syllová, J. *Ústava České republiky – komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 358–372.
- Mikule, V.; Sládeček, V. *Zákon o Ústavním soudu. Komentář a judikatura k Ústavě ČR a Listině základních práv a svobod*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001.
- Mikule, V. Soudní ochrana proti rozhodnutí, jímž byl předseda soudu odvolán z funkce – nová otázka. *Právní zpravodaj*, 2006, č. 3, s. 14–16.
- Mlsna, P.; Kněžinec, J. *Mezinárodní smlouvy v českém právu. Teoretická východiska, sjednávání, schvalování, ratifikace, vyhlášování a aplikace*. Praha: Linde, 2009.
- Mlsna, P. *Ústavní aspekty zastupování ČR navenek prezidentem republiky*. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 189–216.
- Montesquieu, Ch. *O duchu zákonů*. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2003.
- Musil, J.; Kratochvíl, V.; Šámal, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007.
- Münch von, I.; Kunig, P. *Grungesetz. Kommentar*. Svazek II. 3. vyd. München: C. H. Beck, 1995.
- Neubauer, Z. *Státověda a theorie politiky*. Praha: Jan Leichter, 1947.
- Ondřejek, P. Role prezidenta republiky při sjednávání a ratifikaci mezinárodních smluv. *Jurisprudence*, 2009, č. 1, s. 46–55.
- Oppenheim, L. *Mezinárodní právo*. Svazek I. Praha: Orbis, 1924.
- Pavlíček, V. K ústavnímu postavení Bankovní rady ČNB. *Parlamentní zpravodaj*, 2001, č. 1, s. 17–18.
- Pavlíček, V. *O české státnosti. Úvahy a polemiky*. Díl III. Praha: Karolinum, 2009.
- Pavlíček, V. O ústavních problémech milosti a amnestie v České republice. In *Pocita Otovi Novotnému k 70. narozeninám*. Praha: Codex, 1998a, s. 150–166.
- Pavlíček, V. Prerogativy nebo správní akty prezidenta republiky? In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 129–148.
- Pavlíček, V. Teoretická koncepce Ústavy ČR. Několik úvah k 10. výročí jejího přijetí. In Kysela, J. (ed.) *Deset let Ústavy České republiky – východiska, stav, perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 78–88.
- Pavlíček, V. Znovu k institutu milosti. In *Pocita Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, s. 231–236.
- Pavlíček, V. a kol. *Ústavní právo a státověda. II. díl. Ústavní právo České republiky*. 1. vyd. Praha: Leges, 2011.
- Pavlíček, V.; Hřebejk, J. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář*. Díl I. Praha: Linde, 1998b.
- Pernthaler, P. *Allgemeine Staatslehre und Verfassungslehre*. 2. vyd. Wien: Springer, 1996.
- Pospišil, I.; Popovičová, L. Excesivní délka trestního řízení jako důvod pro jeho zastavení: prezidentská fikce a soudní realita. *Státní zastupitelství*, 2013, č. 2, s. 10–17.
- Potočný, M.; Ondřej, J. *Mezinárodní právo veřejné. Zvláštní část*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011.
- Sartori, G. *Srovnávací ústavní inženýrství*. Praha: Slon, 2001.
- Schulz, A. *Die Gegenzeichnung. Eine verfassungsrechtliche Untersuchung*. Berlin: Duncker & Humblot, 1978.
- Sládeček, V. Čl. 54, 55, 57, 59–66. In Sládeček, V.; Mikule, V.; Syllová, J. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 405–418, 420–423, 430–482.
- Sobota, E.; Vorel, J.; Křovák, R.; Schenk, A. *Československý prezident republiky. Státoprávní instituce a její život*. Praha: Orbis, 1934.
- Solnař, V.; Fenyk, J.; Císařová, D.; Vantuchová, M. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009.

- Stern, K. *Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland*. Svazek II. München: C. H. Beck, 1980.
- Svoboda, C. Čl. 54–66. In Hendrych, D.; Svoboda, C. a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 81–112.
- Syllová, J. Ústava rámcová nebo přímo použitelná? (k judikatuře ÚS týkající se prezidenta republiky a funkcionářů Nejvyššího soudu). *Právní rozhledy*, 2008, č. 12, s. 452–455.
- Šimíček, V. *Může prezident republiky odmítnout ratifikaci mezinárodní smlouvy?* Uveřejněno 19. 1. 2009 na blogu Jiné právo. Dostupné na <http://jinepravo.blogspot.com/2009/01/me-prezident-republiky-odmtnout.html>.
- Šimíček, V. Neodpovědnost prezidenta a soudní přezkoumatelnost některých jeho aktů. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 158–168.
- Šimíček, V.; Kysela, J. Ústavní právo. In Bobek, M.; Molek, P.; Šimíček, V. (eds.) *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 297–329.
- Šín, Z. Ústavněprávní vztah prezidenta republiky k ozbrojeným silám. *Právní rádce*, 1994, č. 10, s. 9–10.
- Šín, Z. Ústavní oprávnění prezidenta republiky udělovat milost. *Právní rádce*, 1995, č. 10, s. 7–8.
- Škvain, P. § 366–370. In Šámal, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. Díl III*. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 4041–4054.
- Šťastný, V. Prezident republiky a sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 217–228.
- Šturma, P.; Balaš, V.; Syllová, J.; Jirásková, V. *Vybrané problémy sjednávání mezinárodních smluv a jejich vnitrostátního projednávání*. Závěrečná studie k projektu Ministerstva zahraničních věcí č. RM 05/01/10 (zk. verze). Dostupné na http://www.mzv.cz/file/570095/Vybrane_problemy_sjednavani_mezinarodnich_sm_luv_res.pdf
- Vile, M. J. C. *Constitutionalism and the Separation of Powers*. 2. vyd. Indianapolis: Liberty Fund, 1998.
- Vyhnánek, L. Čl. 54. Čl. 55. Čl. 57. Čl. 59. Čl. 61. In Bahýřová, L.; Filip, J.; Molek, P.; Podhrázký, M.; Suchánek, R.; Šimíček, V.; Vyhnánek, L. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010.
- Vyhnánek, L. Kontrasignace rozhodnutí prezidenta republiky. *Státní zastupitelství*, 2013, č. 2, s. 18–23.
- Wagnerová, E. § 96–116. In Wagnerová, E.; Dostál, M.; Langášek, T.; Pospíšil, I. *Zákon o Ústavním soudu s komentářem*. Praha: ASPI, 2007, s. 498–533.
- Wagnerová, E. Prezident republiky a Ústavní soud. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 97–109.
- Weyr, F. *Československé právo ústavní*. Praha: Melantrich, 1937.
- Weyr, F. Kontrasignace. In Hácha, E.; Hoetzel, J.; Weyr, F.; Laštovka, K. *Slovník veřejného práva československého*. Díl II. Brno: Polygrafia – Rudolf M. Rohrer, 1932, s. 366–369.
- Weyr, F. *Soustava československého práva státního*. Praha: Fr. Borový, 1924.
- Weyr, F.; Neubauer, Z. (eds.) *Ústavní listina Československé republiky. Její znění s poznámkami*. Praha: Orbis, 1931, s. 114–115.
- Wintr, J. Prezident republiky jako reprezentant státu, garant řádu a moderátor politických sporů. In Šimíček, V. (ed.) *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 97–109.
- Wintr, J. Smí prezident republiky nejmenovat způsobilého kandidáta soudcem? *Jurisprudence*, 2008, č. 6, s. 39–45.
- Zdobinský, S. a kol. *Československá ústava*. Praha: Panorama, 1988.